

بررسی پیشنهادها و راهبردهایی برای توسعه گردشگری روستایی مطالعه موردی: روستای پیران (سرپل ذهاب)

چکیده

گردشگری و اقتصاد گردشگری در حال حاضر، در حال تبدیل شدن به یکی از ارکان اصلی اقتصاد تجاری جهان است، افزون بر این بسیاری از برنامه ریزان و سیاست گزاران توسعه نیز از صنعت گردشگری به عنوان رکن اصلی توسعه پایدار یاد می کنند. در این راستا گردشگری روستایی نیز جزئی از صنعت گردشگری به حساب می آید که می تواند با برنامه ریزی اصولی و مناسب و شناسایی مزیت ها و محدودیت های گردشگری روستایی، نقش مؤثری در توسعه این مناطق و در نتیجه توسعه ملی و تنوع بخشی به اقتصاد ملی بر عهده داشته باشد، از این رو لازم است تنگناها و مشکلات مختلف مثل عدم آگاهی، نبودن فرهنگ کافی جهت استقبال از گردشگران، سوادآموزی به دقت مورد تجزیه تحلیل قرار گیرد و براساس واقعیت چارچوب مدیریت و توسعه آن طراحی و راهبردهای بهره وری از گردشگری تدوین گردد. تدوین چنین راهبردهایی به تنهایی متأثر از عوامل مختلفی چون محیط اجتماعی- اقتصادی، نظام حاکم و چارچوب کلی سیاست گذاری کشور است. از سویی دیگر، برخورداری روستاهای ایران از جاذبه های طبیعی، منابع و پتانسیل های اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی در توسعه توریسم روستا به شمار می رود. در مقاله حاضر که با روش تحلیلی- توصیفی است به بررسی راهبردها و پیشنهادها مناسب در جهت توسعه گردشگری در روستای پیران پرداختیم و آنچه مشخص شد این بود که این روستا قابلیت های بسیاری را در امر جذب توریسم دارد و می توان با سرمایه گذاری در این مکان، آن را به قطب گردشگری در شهرستان سرپل ذهاب تبدیل کرد.

کلمات کلیدی: گردشگری روستایی، توسعه، راهبردها و راهکارها، روستای پیران

مقدمه:

گردشگری در جهان کنونی به عنوان صنعتی پاک و سومین پدیده ی اقتصادی پویا، پررونق و رو به توسعه پس از صنایع نفت و خودروسازی، توجه بسیاری از کشورها را به خود جلب کرده است (غفاری و ترکی هرچگانی، ۱۳۸۸). گردشگری صنعتی است که توسعه آن نیازمند آگاهی و شناخت کافی از مسائل و عوامل مؤثر اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است. بدون آگاهی از امکانات موجود در هر منطقه، امکان برنامه ریزی و پیش بینی علمی و اصولی وجود نخواهد داشت. درواقع شناخت توان های طبیعی، اقتصادی، اجتماعی و غیره در هر منطقه، به برنامه ریز این امکان را می دهد تا بر اساس وضع موجود و توان های منطقه، توسعه و جهت آن را شناسایی کند (زنگی آبادی و همکاران، ۱۳۸۹). کشور ایران با دارا بودن جاذبه های غنی تاریخی و جغرافیایی، کشوری مستعد برای جذب گردشگران خارجی هست. صنعت توریسم برای کشور ایران که اتکای شدیدی به درآمدهای حاصل از نفت داشته می تواند در جهت رهایی از معضلاتی همچون: بیکاری، اقتصاد تک محصولی و ... کمک قابل توجهی می کند (ابراهیمی و آل مراد جیدرقی، ۱۳۹۰).

طی مهر و موم های اخیر گردشگری روستایی به عنوان یکی از مهم ترین صنایعی که از پتانسیل های لازم برای کمک به جوامع محلی در راستای توسعه فعالیت های اقتصادی برخوردار هست، مورد توجه قرار گرفته است. گردشگری روستایی که آن را رهیافت جایگزین برای نیل به توسعه پایدار روستایی می دانند، با توجه به روند روزافزون تخریب روستاها و افول کشاورزی، سعی در ارائه راهبردهای جدید برای احیای نواحی روستایی از طریق ایجاد فعالیت های مکمل یا متحول نمودن این نواحی با توجه به منابع طبیعی و انسانی دارد (رضایی و رنجبران،

۱۳۹۰ به نقل از پناد و همکاران، ۱۳۹۱). گردشگری روستایی به عنوان یکی از مردمی ترین اشکال گردشگری محسوب می شود و گردشگری روستایی عبارت است از فعالیت ها و گونه های مختلف گردشگری در محیط های مختلف روستایی و پیرامون آن ها (جوان، سقایی، ۱۳۸۳). که عبارتند از: گردشگری مبتنی بر طبیعت، گردشگری تاریخی- فرهنگی، اکو توریسم، گردشگری مزرعه، و گردشگری سبز (رضوانی و دیگران: ۱۳۹۰). در این میان روستای پیران به دلیل ویژگی های محیطی- اکولوژیک، گوناگونی جاذبه ها، پتانسیل بسیار مناسبی برای توسعه گردشگری را در خود جای داده است. که می توان با توسعه گردشگری، زمینه و محیط را برای توسعه پایدار روستا را فراهم نمود. امروزه یکی از مهم ترین مشکلات در کشورهای در حال توسعه، مسائل و چالش های توسعه روستایی است؛ چراکه راهبردها و اهداف گذشته در زمینه توسعه روستایی موفقیت آمیز نبوده و نتوانسته است تا عمده مسائل روستاها را در حوزه معیشت پایدار و بهبود زندگی روستاییان تأمین کند. این مسئله باعث شده است که در مهر و موم های اخیر، توسعه روستایی مورد توجه برنامه ریزان، نظریه پردازان و مجریان حکومتی قرار گیرد و « توسعه فضایی گردشگری » در اهم موارد معطوف به اقدام، قرار گیرد (حسین پور: ۱۳۸۹).

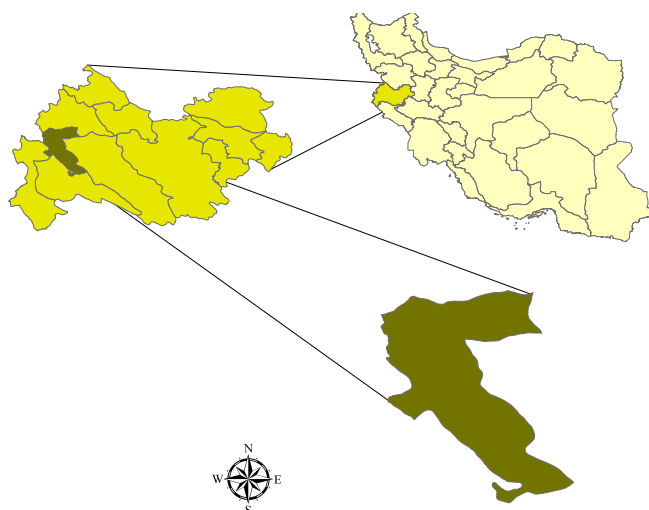
لازم به ذکر است که توسعه روستایی به عنوان یک فرایند تغییرات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در محیط روستا، شامل بهبود بازدهی و افزایش اشتغال و درآمد روستاییان، تأمین حداقل قابل قبول سطح تغذیه، مسکن، آموزش و پرورش و بهداشت هست (صدر موسوی و دخیلی کهن سوئی، ۱۳۸۶). عدم توجه کافی به ۴ اصل صنعت گردشگری یعنی: ساختار، آموزش، فرهنگ و بهداشت از جمله موانع گردشگری در کشور است (گزارش سازمان توسعه تجارت ایران، ۱۳۸۵). اساساً حوزه های روستایی به عنوان قاعده نظام سکونت و فعالیت ملی، نقش اساسی در توسعه ملی ایفا می کنند، چراکه توسعه پایدار سرزمین در گرو پایداری فضاهای روستایی می تواند در ابعاد مختلف نقش مؤثری در توسعه منطقه ای و ملی داشته باشد (رضوانی، ۱۳۸۳). با توجه به روند کنونی شهرها، ضرورت توسعه روستاها به عنوان مکانی که روند توسعه شهری و مشکلات آن را کاهش می دهد به عنوان مهم ترین استراتژی شناخته شده است. این امر لزوم توسعه روستاها و بحث توسعه پایدار را مطرح می سازد.

روش تحقیق

روش تحقیق در این مقاله بیشتر بر پایه مطالعات اسنادی و کتابخانه ای است و در این راستا از کتاب ها، تحقیقات و مقالات نگاشته شده به زبان های فارسی و انگلیسی استفاده شده و بررسی ها بیشتر به صورت توصیفی- تحلیلی بوده است.

معرفی محدوده مورد مطالعه

شهرستان سرپل ذهاب با مساحتی بالغ بر ۱۲۷۱ کیلومتر در ۴۵ درجه و ۵۲ دقیقه طول شرقی و ۳۴ درجه و ۲۴ درجه عرض جغرافیایی در غرب کشور و منتهی الیه شیب ارتفاعات زاگرس بر سر راه بین المللی تهران بغداد موسوم به جاده کربلا با قدمتی بالغ بر ۲۸۰۰ سال قبل از میلاد حضرت مسیح (ع) با فاصله ۶۶۵ کیلومتری از تهران واقع گردیده است. و از شهرستان های مرزی و باستانی و زرخیز استان کرمانشاه هست. این شهرستان از شمال به شهرستان جوانرود، از غرب به شهرستان قصر شیرین و کشور عراق، از شرق به شهرستان اسلام آباد و از جنوب به شهرستان گیلان غرب محدود شده است. ارتفاع متوسط شهرستان از سطح دریا ۵۵۰ متر بوده و در یک تغییر ناگهانی ارتفاع نسبت به شرق شهرستان در فاصله به طول کمتر از ۱۰ کیلومتر پس از طی گردنه پاطاق به بیش از ۱۰۰۰ متر می رسد که این خود باعث ایجاد طبیعتی بسیار جذاب، دلپذیر و کاملاً متفاوت با اقلیم سرزمین های قرار گرفته بر روی ارتفاعات مذکور شده است. علاوه بر آن، این امر باعث ایجاد جریان های آب سطحی و تغذیه سفره های زیرزمینی دشت های حاصلخیز این شهرستان گردیده که نعمتی بس عظیم و حیاتی است و در کمتر مکانی از عالم هستی شاهد آن هستیم. از صنایع دستی این شهرستان می توان به موج بافی، چیغ بافی، بافت سیاه چادر، گلیم، انواع گیوه (گیوه رنگی، گیوه های رویه سوزنی با زیره های چرمی، آجیده ولاستیکی)، جاجیم بافی، ساخت سازه های سنتی، قلم زنی روی مس، معرق، منبت، نمد مالی، مصنوعات چرمی، ساخت زیور آلات رودوزی، بافت گلیم گل برجسته، سفالگری، طراحی سنتی، رنگرزی سنتی، طراحی سنتی، خراطی، مشبک، نازک کاری چوب، لباس محلی، مجسمه سازی و .. اشاره کرد (اداره کل میراث فرهنگی صنایع دستی و گردشگری استان کرمانشاه، ۱۳۹۵).

موقعیت جغرافیای منطقه

پیشینه تحقیق

هرچند، تحقیقاتی اندک در زمینه رابطه توسعه گردشگری روستایی و اشتغال در دنیا و به‌ویژه در ایران صورت گرفته، اما کارهای زیادی در مورد گردشگری انجام شده است. بنابراین، در اینجا، به‌اختصار به برخی از این تحقیقات می‌پردازیم.

مراد نژادی و نظری (۱۳۸۲)، در تحقیقی با عنوان توریسم و توسعه روستایی در ایران، به بررسی تأثیر توسعه گردشگری بر توسعه روستایی پرداخته و گردشگری را یک عامل اقتصادی عمده و بسیار مؤثر دانسته‌اند که در سال‌های اخیر، موردتوجه قرار گرفته است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که گردشگری می‌تواند اثرات گوناگون بر توسعه داشته باشد، که از آن جمله است: ایجاد مشاغل گوناگون و نیز گستردگی زمینه اشتغال در گردشگری، به‌گونه‌ای که همه کارگران ساده و بدون مهارت و همچنین، همه صاحبان مهارت‌های گوناگون می‌توانند در این رشته شاغل شوند.

مهدوی (۱۳۸۱)، در مطالعه‌ای موردی که با استفاده از روش پیمایشی در دهستان لواسان صورت گرفته، به بررسی این مسئله پرداخته که آیا گسترش گردشگری در نواحی روستایی به لحاظ اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی به ایجاد توسعه در محیط روستایی انجامیده است یا خیر. نتایج این تحقیق نمایانگر رابطه گسترش گردشگری با افزایش اشتغال زنان و جوانان، جذب نیروی آزاد بخش کشاورزی، و افزایش فرصت‌های شغلی در بخش ساختمان‌سازی است.

شریف‌زاده و مراد نژادی (۱۳۸۱)، در مقاله‌ای با عنوان «توسعه پایدار و توریسم روستایی» آورده‌اند که با گسترش گردشگری روستایی، امکان انجام فعالیت‌های اقتصادی و ایجاد مشاغل گوناگون در مناطق روستایی فراهم می‌شود؛ این فرصت‌های شغلی بیشتر جنبه خدماتی دارند و ممکن است به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم به وجود آیند، که از آن جمله‌اند: حمل‌ونقل، هتل‌داری، خدمات مشاوره‌ای و راهنمایی، سازمان‌دهی و بازاریابی، و تولیدات صنایع‌دستی و روستایی. همچنین، این پژوهشگران نتیجه می‌گیرند که یکی از مهم‌ترین کارکردهای گردشگری روستایی همانا ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در مناطق روستایی است که در نتیجه آن، با حل معضل بیکاری، از نرخ مهاجرت جمعیت روستایی به کلان‌شهرها و گسترش حاشیه‌نشینی کاسته می‌شود؛ همچنین، انتقال آرام نیروی بیکار (پنهان یا آشکار) بخش کشاورزی - که باعث کاهش بهره‌وری در این بخش شده - به سمت بخش‌های خدماتی صورت می‌گیرد و به ایجاد فرصت‌های شغلی جدید می‌انجامد.

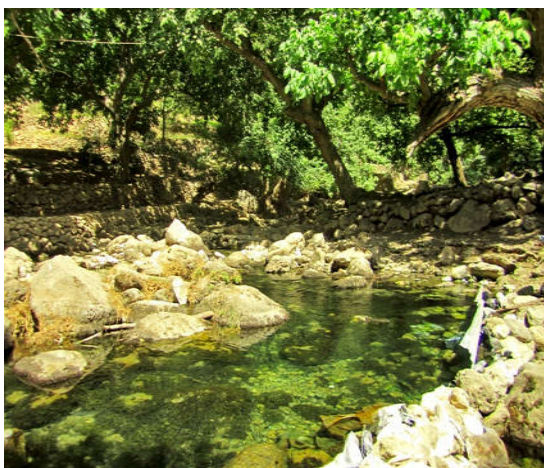

توسعه روستایی جزئی از برنامه‌های توسعه هر کشور به شمار می‌رود که برای دگرگون‌سازی ساخت اجتماعی - اقتصادی جامعه روستایی به کار می‌رود. این برنامه‌ها را دولت و کارگزاران آن در مناطق روستایی اجرا می‌کنند. این امر در میان کشورهای در حال توسعه که دولت نقش اساسی در تلاش برای تجدید ساختمان جامعه به‌منظور هماهنگی اهداف سیاسی و اقتصادی خاص به عهده‌دارند، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند (پاپلی یزدی، ۱۳۸۱).

روستای پیران و جاذبه‌های گردشگری آن:

روستای پیران از توابع بخش مرکزی شهرستان سرپل ذهاب است (شکل ۱: الف). این روستا از شمال شرق به کوه بان‌رزده، از جنوب به کوه پلتوی کری محدود می‌شود. آب‌وهوای آن معتدل و گرم است. رودخانه پرآب و زیبای الوند در جنوب این روستا جریان دارد. طبق سرشماری سال ۱۳۸۵ جمعیت روستا ۷۰۰ نفر بوده است. درآمد مردم روستا از طریق فعالیت‌های زراعی، دامداری و باغداری تأمین می‌شود. مهم‌ترین فراورده‌های دامی روستا شامل: گوشت، پشم گوسفند و انواع لبنیات و روغن حیوانی است. روستای کوهپایه‌ای پیران بافت مسکونی متمرکز دارد. عبور نهر آب از میان کوچه‌های قدیمی همراه با درختان چنار، تبریزی و گردو که روستا را در برگرفته، جلوه زیبا به روستا بخشیده است (شکل ۱: ب). قرار گرفتن روستا در قطب گردشگری قصر شیرین امکان بازدید گردشگران روستا به سایر جاذبه‌های منطقه، نظیر مقبره احمد بن اسحاق، نقش آنوبانی نی، قلعه زیج منیژه و همچنین مجموعه ۱۴ سرابی که از معروف‌ترین آن‌ها سراب‌های پل ماهیت، پیران، ماران و قلعه شاهی است را میسر می‌سازد.

آبشار پیران: از آبشارهای استان کرمانشاه در شهرستان سرپل ذهاب قرار دارد. این آبشار حدود صد متر است. منطقه پیران در ۱۰ کیلومتری شمال شرق سرپل ذهاب قرار دارد و آبشار آن پس از باغات روستا و در دره‌ای عریض واقع است (شکل ۲). به دلیل ارتفاع بلند و دیوار مانند صخره‌ها صعود از آبشار غیرممکن است. این آبشار یکی از بلندترین آبشارهای ایران است که در استان کرمانشاه واقع شده است. اختلاف ارتفاع آبشار ریجاب در نقطه بالا و پایین طبقه سوم، بر اساس اندازه‌گیری GPS نزدیک به ۱۸۰ متر است (اسکندری، ۱۳۸۹). آبشار بلند پیران و چشمه‌های جوشان در کنار درختان کهن‌سال و گیاهان خودرو در اطراف آن‌ها جز مناظر بدیع روستا به شمار می‌رود. آبشار پیران که در فهرست ملی آثار طبیعی شده استان کرمانشاه است یکی از بلندترین آبشارهای ایران است که در ۹ کیلومتری سرپل ذهاب در نزدیکی روستای شالان واقع شده است. آبشاری سه طبقه که دوطبقه بالایی آن بسیار بلند و طبقه پائینی کوتاه‌تر است و در زیر درختان قرار گرفته و از بالا دیده نمی‌شود. مسیر دسترسی به آبشار پیران از دو طریق امکان‌پذیر است: مسیر نخست روستای پیران در ۱۰ کیلومتری سرپل ذهاب است که به پای آبشار می‌رود و مسیر دیگر روستای ژالکه در منطقه ریجاب است که نمای بالادست آبشار را پیش روی بیننده نمایش می‌دهد.

شکل ۱(الف): روستای پیران

شکل ۱(ب): باغ ها و نه‌رهای موجود

شکل ۲: آبشار پیران

گردشگری

گردشگری معادل فارسی واژه‌ی Tourism در زبان‌های انگلیسی، فرانسه و آلمانی است که به‌صورت مصطلح در زبان فارسی به‌صورت جهانگردی ترجمه شده است. ریشه‌ی این واژه از اصطلاح Tornus یونانی و لاتین گرفته شده که یکی از معانی آن گردش کردن و یا گشتن است و با پسوند ISM به‌صورت مصدر توریسم یا گردشگری درآمده است (ارمغان، ۱۳۸۶). گردشگری مجموعه پدیده‌ها و ارتباطات ناشی از کنش متقابل میان گردشگران، سرمایه، دولت‌ها، جوامع میزبان، دانشگاه‌ها و سازمان‌های غیردولتی، در فرآیند جذب، حمل‌ونقل، پذیرایی و کنترل گردشگران و دیگران بازدیدکنندگان است. گردشگری شامل مسافرت‌های افراد در خارج از خانه و تجارت‌ها و افرادی می‌شود که در خدمت این بنگاه‌ها هستند که برای آن‌ها انجام مسافرت‌ها را آسان‌تر و لذت‌بخش‌تر ساخته و یا انجام آن‌ها را تسریع می‌کنند (لاندبرگ و همکاران، ۱۳۸۳).

گردشگری روستایی

گردشگری روستایی به‌طور مشخص از دهه ۱۹۵۰ به بعد گسترش یافت. در ابتدا در دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ گردشگری از جنبه اقتصادی برای جوامع محلی موردتوجه بود و پس از آن به‌صورت ابزاری برای توسعه روستایی مطرح شد (رضوانی و صفایی: ۱۳۸۴). گروه جامعه اروپا در سال ۱۹۸۶ گردشگری روستایی را چنین تعریف کرده است: «گردشگری روستایی تنها شامل گردشگری کشاورزی نیست، بلکه همه فعالیت‌های گردشگری در مناطق روستایی را شامل می‌گردد و همچنین کلیه فعالیت‌هایی که گردشگران در مناطق روستایی انجام می‌دهند، را دربر می‌گیرد» زیرا افراد با انگیزه‌های متفاوتی از روستا بازدید می‌نمایند (رضوانی، ۱۳۸۷). گردشگری روستایی به‌عنوان فلسفه‌ای برای توسعه روستایی مطرح شده است که این جنبه دارای سه دیدگاه مهم است (رکن‌الدین افتخاری و قادری، ۱۳۸۱).

الف- گردشگری به‌عنوان راهبردی برای توسعه روستایی: این نگرش انعکاس‌دهنده ویژگی محیط روستایی است.

ب- گردشگری روستایی جهت باز ساخت سکونتگاه‌های روستایی: در این نگرش از پدیده گردشگری جهت باز ساخت حیات روستا استفاده می‌شود.

ج- گردشگری روستایی عامل ایجاد توسعه پایدار و حفاظت از منابع طبیعی: رهیافت جامعه گردشگری پایدار به رشد بلندمدت صنعت گردشگری، بدون آثار مخرب بر زیست‌بوم طبیعی تأکید دارد (خاتون‌آبادی و راست‌قلم، ۱۳۹۰). لازم به ذکر است که روستای پیران به دلیل

آبوهوای بسیار مطبوع به خصوص در فصل بهار همه ساله گردشگران زیادی را به خود جذب می کند (شکل ۳). وجود آبوهوای بسیار تمیز و مطبوع، باغات میوه فراوان و نیز وجود جاذبه های زیبای طبیعی همچون چشمه های متعدد و نیز آبشار موجود در این روستا فضای مناسبی را برای جذب توریسم و نیز سرمایه گذاری های گردشگری فراهم کرده است.

شکل ۳: نمایی از حضور گردشگران در روستای پیران

توسعه پایدار

عبارت توسعه پایدار برای اولین بار در سال ۱۹۷۰ میلادی در "اعلامیه ی کوکویک" Cocoyoc delaration در خصوص محیط زیست و توسعه به کار رفت. گروه جهانی در سال ۱۹۸۷ میلادی، توسعه ای را پایدار می داند که نیازهای نسل حاضر را برآورده نماید بدون اینکه توانایی نسل های آتی را برای رفع نیازهای خود به مخاطره اندازد. به عبارت دیگر به تغییرات بنیادی در نحوه ی بهره برداری از منابع، سرمایه گذاری و توسعه فن آوری اطلاق می گردد که این تغییرات به صورت هماهنگ بوده به طوری که پتانسیل منابع موجود حال و آینده را برای تأمین نیاز انسان ها مورد توجه قرار می دهد (سرور، ۱۳۸۳). توسعه پایدار فرآیندی است که سیاست های طبیعی، اجتماعی، کالبدی، اقتصادی، مالی، تجاری، انرژی، کشاورزی، صنعتی و همه ی سیاست های دیگر در آن طراحی شده باشد که موجب توسعه ای شود که از نظر اقتصادی، اجتماعی و بوم شناسی پایدار باشد. به عبارت دیگر توسعه پایدار به معنای مدیریت و حفاظت منابع طبیعی و جهت دادن به تحولات اقتصادی و نهادی است به ترتیبی که نیازهای حال و آینده به صورت مستمر و پایدار تأمین گردد. (الله قلی نژاد، ۱۳۹۰).

تنظیم راهبردهای اساسی توسعه توریسم روستایی در پیران

رهیافت هایی که توریسم را به عنوان نوعی راهبرد برای نواحی روستایی به کار می گیرند، سعی دارند از طریق گسترش و بسط توریسم به عنوان جایگزینی برای فعالیت های کشاورزی، دو رویکرد را دنبال کند: ۱- توریسم روستایی به عنوان راهبرد توسعه، و ۲- متحول سازی نواحی روستایی کمتر توسعه یافته. تنظیم راهبردهای اساسی توسعه توریسم بر اساس اهداف نهایی و راهبردی (استراتژیک) است. علاوه بر این، باید توجه شود که این راهبردها به هدف برطرف ساختن نیازهای روستاییان و گردشگران و کاهش مخاطرات اکولوژیکی ناشی از توریسم در محیط های روستایی در نظر گرفته شوند. در ادامه، راهبردهای اساسی در چهار بعد اقتصادی، اجتماعی، محیطی و نهادی بیان می گردد.

راهبردهای اقتصادی به منظور توسعه توریسم در روستای پیران

۱. زمینه سازی و بهره برداری از حمایت های بخش خصوصی و کارآفرینان، برای سرمایه گذاری در صنعت توریسم در روستای پیران از طریق شفاف سازی سیاست های دولتی و برنامه های محلی، نحوه دریافت مالیات و پراست یارانه و تسهیلات بانکی و مانند این ها.
۲. تنوع بخشی به امکانات، و خدمات توریستی به منظور جلب رضایت گردشگران و بالطبع افزایش تعداد گردشگران در روستای پیران و همچنین به کارگیری طبقات مختلف مردم روستاها در فعالیتهای متنوع و مختلف.
۳. بازنگری به نحوه سرمایه گذاری و توزیع امکانات، خدمات و تسهیلات توریستی و اولویت دهی تخصیص مجدد این نوع امکانات به نواحی روستایی با قابلیت بالا و متوسط جذب گردشگر، همانند روستای پیران.
۴. برگزاری همایش ها و نشست های «توسعه سرمایه گذاری در صنعت توریسم روستایی» به همت شورای شهر پل ذهاب یا سایر دستگاه ها و مسئولان ذی ربط و کارآفرینان؛ دعوت از سرمایه گذاران مقیم ایران و خارج و ایجاد تسهیلات و امتیازات ویژه سرمایه گذاری در زمینه احداث هتل ها، مجتمع های اقامتی، تأسیسات تفریحی همچون پارک های تفریحی و جنگلی، ایجاد زمین های ورزشی و مؤسسات آموزشی و علمی چون باغ پرندگان، موزه تاریخ طبیعی و مناظر روستایی.

راهبردهای اجتماعی، فرهنگی باهدف توسعه توریسم در روستای پیران

۱. زمینه سازی و تشویق مردم به مشارکت در جهت توسعه زیرساخت ها، تجهیزات و تسهیلات مختلف توریستی و کسب درآمد از این طریق، و همچنین استفاده از مشارکت بخش خصوصی در زمینه هایی که مردم نمی توانند به مشارکت بپردازند.
۲. بهره گیری بهینه و هدفمند از افزایش انگیزه مسافران در بین طبقه شهرنشین در جهت بهره برداری از جاذبه ها و فرآورده های توریستی روستایی به منظور ایجاد اشتغال و درآمد برای ساکنان روستای پیران.
۳. ضمن بازنگری به نوع و نحوه بهره گیری از مشارکت های مردمی در توسعه و تهیه و اجرای طرح ها و تجهیز مناطق روستایی مورد مطالعه، لازم است اقداماتی جدی از طرف نیروهای متخصص و نهادهای مختلف در جهت احیا و توسعه این مناطق صورت گیرد.
۴. آموزش و اطلاع رسانی به مردم در نحوه برخورد با گردشگر و گردشگری در روستای پیران، به منظور جلوگیری از تعارض بین گردشگران و مردم، می باید به گردشگران در زمینه فرهنگ و آداب و رسوم، مکان های خاص و سایر موارد آموزش داده می شود.

راهبردهای محیطی و کالبدی به منظور توسعه توریسم در روستای پیران

۱. تأکید بر توسعه توریسم طبیعی و اکو توریسم به دلیل وجود مزیت های نسبی برای توسعه این نوع توریسم در روستای پیران.
۲. توسعه و تجهیز مسیرهای توریستی پیران و ایجاد نصب علائم، قوانین و مقررات در این مکان ها و تدوین دفترچه های راهنما برای گردشگران و آموزش آن ها.
۳. شناسایی و بهره گیری از جاذبه ها، فرآورده ها و دیگر مزیت های نسبی توریستی این نواحی (از جمله رودخانه ها، چشمه ها، کوه ها، اماکن تاریخی و جز این ها) برای رقابت با سایر مناطق تفریحی رقیب.
۴. تمرکز عمده فعالیت های توریستی بر بهره برداری از منابع و جاذبه های موجود و بی استفاده توریستی همانند چشم اندازها، ارتفاعات و رودخانه ها، فضای سبز و نظایر این ها به منظور کسب درآمد و ایجاد اشتغال و توسعه روستایی.
۵. توسعه و گسترش توریسم کشاورزی به منظور بهره برداری مناسب از مناظر، مزارع و باغ های روستایی در جهت کسب درآمد و نیز جلوگیری از تخریب مزارع و پوشش گیاهی.

راهبردهای نهادی به منظور توسعه توریسم در روستای پیران

۱. تنوع بخشی و توسعه برنامه های تبلیغاتی برای معرفی جاذبه های طبیعی و انسانی، خصوصیات بارز فرهنگی، معماری و آداب و رسوم روستایی در روستای پیران.

۲. استفاده از نیروهای متخصص و باتجربه به منظور ایجاد تشکلهای تعاونی مردمی و همچنین ترویج و آموزش توریسم از طریق نشستها و جلسات مختلف با مردم منطقه مورد مطالعه (اهالی شهرستان پل ذهاب).
۳. بهره برداری از توان تشکیلاتی، قوانین و مقررات در جهت کاهش مخاطرات و آلودگیهای اکولوژیکی و زیست محیطی در مناطق و مکانهای توریستی.
۴. ایجاد هماهنگی بین نهادها و بخشهای مختلف مرتبط، به منظور یکپارچه سازی کارکردهای توریستی روستایی، از طریق برگزاری نشستها و به کارگیری تدابیر مدیریتی هماهنگ کننده، با حضور سازمانهای دولتی، مردم و کارآفرینان.

نتیجه گیری

از آنجاکه توانمندسازی روستایی از طریق ایجاد فعالیتهای مکمل کشاورزی می تواند با افزایش درآمد خانوارهای روستایی، ایجاد اشتغال و تشویق تولید محصولات کشاورزی و صنایع دستی، به عنوان راهکاری برای بهبود رشد اقتصادی و اجتماعی در روستا باشد، می بایست در فرایند برنامه ریزی توسعه روستایی مورد توجه قرار گیرد. گردشگری روستایی نوعی از فعالیتهای توریستی است که درآمد اضافی را برای آنهایی که شغل اصلی مانند کشاورزی و صنعت دارند را فراهم می آورد. از آنجاکه توسعه روستایی، تنها معطوف به توسعه کشاورزی نمی شود، می توان فرصتهایی را برای کارآمدی بیشتر فرآیند توسعه روستایی در نظر گرفت که در این میان، توریسم روستایی را بایستی رویکردی در راستای توانمندسازی روستایی برای برخورداری از معیشت پایدار و بهبود کیفیت زندگی دانست. توسعه و رشد گردشگری روستایی پیامدهای مطلوب اجتماعی، اقتصادی و محیطی به همراه دارد که در این ارتباط، سیاست گذاران و برنامه ریزان به گردشگری به عنوان صنعتی که ثبات اقتصادی و جمعیتی را برای جوامع روستایی به دنبال دارد، می نگرند و بسیاری گردشگری را به عنوان عنصر لازم برای حرکت به سوی اصلاح مناطق روستایی می دانند و از گردشگری به عنوان راهبردی که می تواند با توجه به اثربخشی خاص خود به جوامع روستایی حیات دوباره بدهد و آنها را پابرجا نگه دارد، یاد می کنند. در واقع توسعه گردشگری و توسعه روستایی دو عامل مرتبط به هم بوده که توسعه هر کدام بر دیگری اثری مثبت دارد گردشگری روستایی منبع بارز برای اشتغال زایی و ایجاد درآمد است و توسعه این صنعت در جوامع روستایی می تواند به توسعه اجتماعی، اقتصادی جوامع روستایی و حمایت از محیط زیست و فرهنگ روستایی و به عنوان اشتغالی مکمل کشاورزی باشد. همچنین در صورت توجه کافی به توسعه گردشگری روستایی، دستیابی به توسعه پایدار را به همراه دارد زیرا توسعه گردشگری خصوصاً توسعه گردشگری روستایی باعث ایجاد اشتغال و درآمدزایی و از بین بردن فقر، ایجاد رفاه اجتماعی، حفظ ویژگیهای فرهنگ سنتی و همچنین به حفظ منابع طبیعی و کاهش مهاجرت از روستاها شود.

پیشنهادهای

- مناسب نبودن امکانات زیرساختی موجود در روستای پیران و جاده های منتهی به این بخش را می توان مهم ترین مانع توسعه گردشگری در این مکان نام برد.
- با توجه به پتانسیل بالایی که در وجود منابع طبیعی برای توسعه گردشگری در منطقه وجود دارد، می توان از منابع طبیعی به عنوان یک کالای گردشگری برای توسعه گردشگری متناسب با ظرفیت پذیری منطقه به گونه ای که باعث بی توجهی به حفاظت از محیط زیست نشود استفاده کرد.
- فرهنگ سازی و برجسته سازی تفکر توجه ویژه به مناطق روستایی.
- توسعه فرهنگ و برگزاری کلاس های آموزشی، فرهنگی، علمی در جهت تقویت فرهنگ جوانان روستایی.
- برگزاری کلاس های آموزشی در جهت آگاهی مردم روستا برای برخورد با گردشگران.
- ارتقای سطح سواد افراد روستا و تقویت روحیه کارآفرینی و نیز آموزش آنان در به کارگیری روش ها و فناوری های نوین در جهت توسعه روستا.

- آگاه‌سازی مردم از توسعه گردشگری به‌عنوان فعالیتی برای ایجاد اشتغال در منطقه سرپل ذهاب، و توجه به گردشگری روستایی بانام اقتصادی که مکمل کننده کشاورزی است، باعث مشارکت مردم در گسترش گردشگری در منطقه می‌شود.

فهرست منابع

- ابراهیمی، م، آل مراد جبدرقی، م (۱۳۹۰)، بررسی ارتباط علی بین توریسم و درآمد سرانه خانوارهای شهری در ایران، مشهد، اولین اجلاس اقتصاد شهری ایران.
- ارمغان، س (۱۳۸۶)، توریسم و نقش آن در جغرافیا، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اسلامشهر
- اسکندری، م (۱۳۸۹)، آبشارهای ایران، ایران‌شناسی، ص ۱۸۲.
- پاپلی یزدی، م و همکاران (۱۳۸۵)، نظریه‌های توسعه روستایی، انتشارات سمت.
- حسین پور، د، زارعی، ش (۱۳۸۹)، الگوی کارآفرینی سازمانی (مطالعه موردی اداره کل تعاون استان تهران)، فصلنامه تعاون، ۱۹۴-۱۷۱.
- خاتون‌آبادی، س.؛ راست‌قلم، م (۱۳۹۰) سنجش ارکان چهارگانه گردشگری روستایی با استفاده از فن SWOT، مطالعه موردی: روستاهای هدف گردشگری استان چهارمحال و بختیاری، نشریه اقتصاد و توسعه کشاورزی (علوم و صنایع کشاورزی)، جلد ۲۵، شماره ۳.
- رضایی، ر و همکاران (۱۳۹۰)، تحلیل موانع توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های دهیاری استان زنجان، اولین همایش دانش‌محوری در مدیریت پایدار علوم کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان، گرگان.
- رضوانی، م (۱۳۸۳)، مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی روستایی در ایران، نشر قومس.
- رضوانی، م (۱۳۸۷)، توسعه گردشگری روستایی با رویکرد گردشگری پایدار، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، چاپ اول.
- رضوانی، م؛ صفایی، ج (۱۳۸۴)، گردشگری خانه‌های دوم و اثرات آن بر نواحی روستایی فرصت یا تهدید (مطالعه موردی: نواحی روستایی شمال تهران)، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۵۴.
- رکن‌الدین‌افتخاری، قادری، ع؛ ا (۱۳۸۱)، نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی (نقد و تحلیل چهارچوب‌های نظریه‌ای)، فصلنامه مدرس؛ دوره ۶، شماره ۲.
- زنگی‌آبادی، ع و همکاران (۱۳۸۹)، تحلیلی بر وضعیت امکانات و تسهیلات گردشگری استان کردستان از دید گردشگران، فصلنامه علمی پژوهشی جغرافیای انسانی، سال دوم، شماره چهارم.
- سرور، ر (۱۳۸۳)، فرهنگ لغات و اصطلاحات جغرافیای انسانی (واژگان برنامه‌ریزی ناحیه‌ای، شهری و روستایی)، تهران، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرری.
- شریف‌زاده، ا و مراد نژادی، ه (۱۳۸۱)، توسعه پایدار و توریسم روستایی، ماهنامه جهاد سال ۲۲.
- صدر موسوی، م.س، دخیلی کهن سوئی، ج (۱۳۸۸)، ارزیابی وضعیت تسهیلات گردشگری استان آذربایجان شرقی از دیدگاه گردشگران، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی، ش ۶۱.
- غفاری، س.ر، ترکی هرچگانی، م (۱۳۸۸)، نقش گردشگری در توسعه اجتماعی- اقتصادی مناطق روستایی استان چهارمحال و بختیاری: مطالعه‌ی موردی بخش سامان، فصلنامه روستا و توسعه، س ۱۲، ش ۲.
- گزارش سازمان توسعه تجارت ایران (۱۳۸۵)، گردشگری دریایی، ویرایش اول.
- لاندربرگ، د و همکاران (۱۳۸۳)، اقتصاد گردشگری، مترجم محمدرضا فرزین، انتشارات شرکت چاپ و نشر بازرگانی، چاپ اول.
- الله قلی نژاد، م (۱۳۹۰)، برنامه‌ریزی توسعه پایدار توریسم با تأکید بر جغرافیای پزشکی، مطالعه‌ی موردی ناحیه سرعین و روستاهای اطراف، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرری.
- مراد نژادی، ه (۱۳۸۲)، توریسم و توسعه روستایی در ایران، ماهنامه جهاد، سال ۲۳، شماره ۲۵۶.

مهدوی، د (۱۳۸۱)، نقش توریسم در توسعه نواحی روستایی پیرامون شهرها و ارائه مدل استراتژیک (مطالعه موردی دهستان لواسان کوچک)، پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا، تهران دانشکده تربیت مدرس.

ششمین کنگره ملی علوم ترویج و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی ایران
ملاحظات ترویج در پایداری کشاورزی، منابع طبیعی و محیط زیست در شرایط تغییرات اقلیمی
۵ و ۶ آبان ماه ۱۳۹۵، دانشگاه شیراز